

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Шматковської Катерини Андріївни на тему: **«Поширення хвороб деревини винограду і удосконалення заходів з обмеження їх шкідливості в умовах Північного Причорномор'я»** представлену на здобуття наукового ступеня кандидата сільськогосподарських наук за спеціальністю 06.01.08 - виноградарство

Виноградарська зона України займає територію на північній межі невикривного виноградарства. Тому навіть невеликі коливання параметрів навколишнього середовища в сучасних умовах зміни клімату мають значний вплив на розповсюдження та збільшення шкодочинності хронічних захворювань винограду. Основним методом боротьби з цими хворобами є профілактичні заходи захисту проти збудників захворювань винограду, тому **актуальність наукових досліджень** направлених на вдосконалення профілактичних приймів направлених на підвищення стійкості винограду до ураження їх збудниками хвороб грибної етіології не викликають сумніву.

Дисертаційна робота присвячена дослідженню поширення хвороб деревини винограду грибної етіології на промислових насадженнях та удосконаленню заходів з обмеження їх шкідливості в умовах Північного Причорномор'я. Отримані автором результати мають теоретичне значення та є практично важливими для галузі виноградарства.

Таким чином, наукові дослідження, проведені Шматковською К.А., безперечно, є актуальними.

Робоча гіпотеза, яку було висунуто дисертантом, була в повному обсязі підтверджена отриманими результатами досліджень. Усі експериментальні дослідження проведені із залученням сучасних методів, які застосовуються при фітопатологічних дослідженнях на виноградній рослині, результати оброблені із використанням методів математичної статистики. Таким чином, основні наукові положення дисертації Шматковської К.А. , сформульовані на цій основі висновки та рекомендації є в достатній мірі **обґрунтованими** та аргументованими.

Наукова новизна отриманих автором результатів, полягає, насамперед, у тому, що:

- вперше в Україні було проведено комплексне дослідження з вивчення поширення хвороб багаторічної деревини винограду. Було встановлено, що хвороби деревини винограду грибної етіології: еска, еutipоз та чорна плямистість на промислових насадженнях Північного Причорномор'я поширені повсюдно та набувають епіфітотійного значення при високій концентрації площ виноградників і тривалому строку їх експлуатації;
- вперше встановлено вплив ступеню розвитку зазначених хвороб на агробіологічні показники росту та продуктивності виноградної рослини;
- встановлено, що прийом кореневого підживлення кущів винограду анальцимом дозволяє призупинити патологічний процес при захворюванні ескою, знизити сприйнятливість рослин до сезонних хвороб, збільшити продуктивність кущів та підвищити якість продукції.

Практичне значення роботи Шматковської К.А. полягає впровадженні до технології вирощування винограду прийому кореневого підживлення анальцимом. Це зменшує шкідливість ески та сезонних хвороб, що викликаються грибами, а також підвищує урожайність насаджень у поточному та наступному роках при збільшенні рівня рентабельності виробництва на 3 % (для технічних сортів винограду).

Для захисту від еutipозу та чорного всихання рукавів автором запропоновано застосування видалення уражених частин виноградної рослини під час обрізування насаджень із подальшим знищенням видаленого матеріалу за межами виноградників.

Дисертантом рекомендовано з метою пригнічення розвитку спор збуднику чорної плямистості використовувати застосовувати обприскування насаджень фунгіцидами контактного типу дії у фазу початку

розпускання бруньок та системно-контактного - у період досягнення довжини пагонів 15-25 см.

Особистий внесок здобувача полягає у проведенні аналізу літературних джерел за обраною темою дисертаційної, патентному пошуку, формулюванні робочої гіпотези, мети і завдань запланованих досліджень, а також висновків на підставі отриманих та проаналізованих даних. Шматковською К.А. особисто було сплановано та виконано польові та лабораторні експерименти, проведено аналіз та статистичну обробку отриманих даних. Автором сформульовано та стисло викладено рекомендації виробництву. За постановки окремих експериментів використовувалися консультації провідних фахівців ННЦ «ІВіВ ім. В.Є. Таїрова».

Результати досліджень пройшли широку апробацію. Вони доповідалися на дистанційній конференції «Обеспечение устойчивого производства виноградо-винодельческой отрасли на основе современных достижений науки» (Анапа, 2010); Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Инновационные технологии в развитии столового виноградарства» (Одеса, 2011); Міжнародній науково-практичній конференції «Генетические ресурсы и селекционное обеспечение современного виноградарства» (Новочеркасск, 2011); Міжнародному науковому симпозіумі «Защита растений: проблемы и перспективы» (Кишинев, 2012); Міжнародному симпозіумі «Современное сельское хозяйство – достижения и перспективы» (Кишинев, 2013); Міжнародній науково-практичній конференції «Стан та перспективи розвитку захисту рослин» (Київ, 2013); Науковій конференції «Нові часи: нові Вавилови, нові Квасницькі» (Полтава, 2013); Міжнародній науково – практичній конференції «Захист рослин: наука, освіта, інновації в умовах глобалізації» (Київ, 2012).

Основні положення дисертації були викладені у вигляді доповідей на засіданнях вченої ради ННЦ «ІВіВ ім. В.Є. Таїрова» та на засіданні

конкурсної комісії НААН України в ході проведення конкурсу на кращу наукову доповідь молодого вченого, висунуту на премію Президії НААН.

Результати роботи викладені досить повно, всього за матеріалами дисертаційного дослідження опубліковано 18 наукових праць, з яких 8 у фахових виданнях, 2 статті у іноземних виданнях, 8 тез наукових доповідей.

Аналіз і оцінка змісту дисертаційної роботи

Дисертація складається з анотації, вступу, основної частини, висновків, рекомендацій виробництву та додатків. Список літератури налічує 151 джерел, в тому числі 37 іноземних. Дисертація є рукописом об'ємом 181 сторінки друкарського тексту, який містить 23 таблиці і 9 ілюстрацій.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації, сформульовані мета та завдання досліджень, актуальність, наукова новизна та практичне значення отриманих результатів.

В **огляді літератури** висвітлено сучасний стан досліджень з питань поширення та шкідливості хвороб деревини на виноградних насадженнях у світі. Зроблено акцент на аналізі існуючих заходів щодо захисту рослин від збудників хвороб деревини винограду та зазначено роль кремнієвого живлення у підвищенні стійкості рослин до стресових факторів біотичної і абіотичної природи. Також на основі здійсненого аналізу обґрунтовано робочу гіпотезу і перспективність проведення досліджень.

Розділ **«Матеріали та методи»** включає опис проведення експедиційних обстежень виноградників у виноградарських господарствах Одеської, Миколаївської та Херсонської областей. В розділі представлено методичні засади проведення дослідження впливу хвороб багаторічної деревини винограду на основні агробіологічні показники та урожайність насаджень. Представлено опис експериментів з визначення впливу анальциму на поширення хвороб, агробіологічні показники та економічну ефективність вирощування винограду.

У розділі 3 **«Результати досліджень»** представлено результати досліджень, які проводились впродовж 2009 - 2013 років на виноградних

насадженнях Одеської, Миколаївської та Херсонської областей. Наведено дані щодо поширення та шкідливості хвороб багаторічної деревини винограду, які включають матеріали з розповсюдження та розвитку зазначених хвороб на виноградних насадженнях Північного Причорномор'я. Окремі підрозділи присвячені впливу хвороб багаторічної деревини винограду на агробіологічні показники та урожайність досліджених сортів винограду.

Наступний блок даних присвячений заходам з обмеження шкідливості хвороб багаторічної деревини винограду та їх удосконаленню, яке полягає, на думку автора, у площині застосування речовин, які підсилюють захисну спроможність виноградної рослини. Автор демонструє місце цих прийомів у цілісній системі захисту винограду від хвороб грибної етіології, аналізує вплив підживлення рослин кремнійвмісним препаратом анальцимом на поширення хвороб грибного походження та їх розвиток, а також вплив цього прийому на продуктивність кущів. Таким чином, автором викладено цілісну обґрунтовану систему захисту рослин, яка містить прийоми, що обмежують шкідливість таких економічно значущих хвороб, як еска, еutipоз та чорна плямистість винограду.

У розділі «Обговорення експериментальних даних» надано аналіз ролі первинної та вторинної інфекції у збільшенні чисельності популяцій збудників хвороб багаторічної деревини в ампелоценозах. При цьому авторка виділяє в якості первинної інфекції пошкоджений садивний матеріал та пошкоджені кущі сусідніх ділянок, в той час як роль вторинної інфекції обмежується проникненням збудників через механічні поранення рослин. Аналізується також типи розвитку збудників – від латентного до апоплексії, а також шляхи природного поширення збудників. При обговоренні експериментальних даних автор на підставі використання методів математичної статистики обчислює залежність втрат урожаю винограду від ступеню розповсюдження хвороб багаторічної деревини.

Висновки та рекомендації відповідають експериментальним даним та відображують результати проведених досліджень.

Додатки дисертації презентують повні дані по роках досліджень, підтверджують актами апробацію та впровадження результатів досліджень. Робота добре ілюстрована графічним матеріалом (фотографічний матеріал, діаграми, графіки).

Зміст автореферату відповідає змісту дисертації.

Робота виконана на відповідному науковому рівні, однак поряд з позитивними сторонами слід зазначити окремі недоліки:

1. У пункті щодо наукової новизни фраза «подальшого розвитку набули положення...» продовжується виразом «обґрунтовано ефективні прийоми». Краще було сформулювати цей пункт як єдине ціле, щоб початок фрази був узгоджений із її закінченням.
2. В описі дослідження із внесення анальциму подекуди є певні протиріччя та розбіжності між текстом та таблицями щодо строків внесення анальциму.
3. Не виділено в якості окремого розділу розрахунки економічної ефективності запропонованих технологічних прийомів, що не дозволяє сприймати в цілому економічну ефективність заходів обмеження шкідливості грибних хвороб багаторічної деревини.
4. В дисертаційній роботі зустрічається застаріла одиниця виміру масової частки цукру – замість 1 граму на дециметр кубічний – 1 грам на 100 сантиметрів кубічних.
5. Рекомендації виробництву із внесення анальциму мають бути більш конкретними та детальними, оскільки передбачають безпосереднє використання їх виробниками.
6. Рекомендація щодо застосування сертифікованого садивного матеріалу не відноситься до сфери досліджень автора.

Втім, наведені зауваження не зменшують загальної цінності та високого наукового рівня поданої на захист роботи.

За даними експериментальних досліджень, змістом, аргументованістю висновків, повнотою викладу результатів у друкованих фахових та інших виданнях дисертаційна робота на тему: «Поширення хвороб деревини винограду і удосконалення заходів з обмеження їх шкідливості в умовах Північного Причорномор'я», в цілому відповідає вимогам ДАК МОН України пункту 11 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор, Шматковська Катерина Андріївна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата сільськогосподарських наук за спеціальністю 06.01.08 - виноградарство.

Офіційний опонент,
кандидат сільськогосподарських наук,
завідувач відділу багаторічних насаджень
Закарпатської державної
сільськогосподарської дослідної станції

О. С. Любка

Підпис Любки О.С. засвідчую
вчений секретар, к.с.-г.н

О. О. Матієга

